

SEZNAMY VĚZŇŮ TZV. CIKÁNSKÝCH KONCENTRAČNÍCH TÁBORŮ OČIMA ONOMASTIKY*

Klíčová slova: příjmení, Romové, Cikáni, Sintové, Čechy, Morava, 2. světová válka, koncentrační tábory

1. ÚVOD

Romský holocaust je dosud málo zmapovanou kapitolou dějin, ke které se obrací pozornost až v posledních letech.¹ V tomto příspěvku se podíváme na vlastní jména českých a moravských Romů, kteří se stali obětmi rasové perzekuce během 2. světové války. Většina z nich nepřežila. Jejich jména jsou tak často tím posledním, co nám po nich zůstalo.² V tomto příspěvku se zaměříme na otázku příjmení. Vyjdeme přitom ze seznamů nejtragičtějších, totiž ze soupisů vězňů „cikánských“ koncentračních táborů, které u nás byly zřízeny v období Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945) v Letech (okres Písek) a v Hodoníně u Kunštátu (okres Blansko). K vydání je připravil souborně C. Nečas (1987).³ Dalším zdrojem pro nás budou publikované seznamy mužů a žen z tzv. cikánského rodinného tábora (*Zigeunerlager*) v Osvětimi-Březince (Auschwitz-Birkenau). Díky polským vězňům, kteří ji ukryli v písárně, se nám dochovala tzv. Hlavní cikánská kniha (*Hauptbuch*) obsahující jména 21 tisíc Romů a Sintů, kteří tu byli vězněni.⁴

* Studie vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092.

¹ Detailně viz např. monografie „Holocaust Romů“ (Nečas, 1999) aj.

² Srov. např. výzkum R. Bondyové (2003), která vycházela ze seznamů židovských obětí holocaustu.

³ Pamětní seznamy poté C. Nečas vydal ještě samostatně — Lety (2012) a Hodonín (2014). Na rozdíl od staršího seznamu nejsou tyto vedeny abecedně podle příjmení vězňů, ale chronologicky podle data příchodu do tábora.

⁴ Jména romských vězňů z dostupných záznamů byla vydána v pamětní knize s trojjazyčným názvem „Memorial Book. Gypsies in the Auschwitz-Birkenau concentration camp – Księga Pamięci: Cyganie w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau – Gedenkbuch: Die Sinti und Roma im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau“ (1992).

Vězně původem z Protektorátu z nich vyexceroval a jejich seznam vydal opět C. Nečas (1992). Jména z těchto knižně publikovaných seznamů pak můžeme konfrontovat i s databází obětí na portálu holocaust.cz. Zatímco v publikovaných seznamech jsou zachyceny všechny osoby, které tábory prošly, tedy i ti, kteří byli propuštěni, utekli nebo věznění přežili, v on-line databázi jsou pouze ti, kteří v táborech zemřeli.

Po 2. světové válce se u nás situace značně změnila, Romové žijící dnes na území České republiky jsou potomky těch, kteří sem přišli převážně ze Slovenska, jejich antroponymická základna je proto jiná.⁵

2. PROBLÉM PŘEPISU

Při vytváření jakéhokoli seznamu takového typu naráží jeho tvůrce na problém, jak přistupovat k různým podobám jména stejné osoby, které se nacházejí v různých materiálech.⁶ C. Nečas se při vydávání seznamů vězňů rozhodl takto: „Příjmení byla ponechána v tvarech, které zaznamenala táborová evidence, i když šlo v některých případech o možné zkomoleniny. Při výskytu dvou příjmení byly nacionálně zapsány u toho příjmení, pod kterým byli vězňové evidováni. Osobní jména byla převedena ze všeobecně německých zápisů do české podoby“ (Nečas, 1987, s. 148). Nutno ovšem říci, že ne vždy jsou ony přepisy rodných jmen do české podoby správné, např. jména *Josef, Alois, Eduard* ze seznamu vězňů z protektorátních táborů jsou v osvětimském seznamu přepisována jako *Jozef, Alojz a Edvard*, což jsou podoby novější (viz Knappová, 1985), a autor má někdy tendenci neústrojně „překládat“ a přepisovat i rodná jména německá např. *Siegfried — Sigfrid Lapač* (*1932).

Při vytváření databáze romských obětí na portál holocaust.cz zvolili jeho tvůrci následující postup:

Ve veřejné části databáze se standardně objevují jména a příjmení v české verzi (např. muž: *Jan Šmíd / žena: Helena Šmídová*), protože obsahově můžeme předpokládat, že a) většina obětí a b) i většina zájemců o jejich údaje budou pocházet z českého prostředí. U obětí, o kterých

⁵ Nejrozšířenější skupinou jsou usedlí slovenští Romové, kteří do Čech přišli po 2. světové válce, tedy po roce 1945. Zde je škála příjmení velká. Spadá sem např. *Kotlar, Dunka, Červeňák, Bílý, Černý, Rakaš* a jiné. Druhou pomyslnou skupinou jsou olašští Romové, kteří využívají nejčastěji příjmení *Stojka, Lakatoš, Bihari, Makula, Rafael* (Javorská, 2018, s. 24). Pokud je nám však známo, tak žádný cílený výzkum současných romských pojmenovávacích zvyklostí u nás neprobíhá. Ze zahraničí můžeme zmínit např. lokální sondy O. Nesterčukové (2020) do jmen Romů ve Volyňské oblasti nebo práce O. Felecana (2011, 2012) o rodných jménech Romů v Rumunsku.

⁶ Jak uvádějí např. editoři „Tereziňské pamětní knihy“: „Velkým problémem při naší práci bylo zjistit co nejménější tvar vlastních jmen, která se v různých pramenech nezdálo se lišila jak ve znění, tak v transkripci. V pramenech z protektorátní agendy byla česká jména důsledně poněmčována, v poválečné dokumentaci někdy všeobecně zčešťována“ (Kárný, 1995, s. 14). Srov. též Bondyová (2003, s. 40).

máme k dispozici jasnou informaci, že se psaly německým způsobem (podle dokumentů, které to dokládají, např. rodný list nebo cestovní pas), se objeví německá verze jména a příjmení (např. *Johann Schmied*) (Beck a kol., 2020).

Některé rozdíly v zápisech si můžeme ukázat na následujících příkladech jmen obětí z tábora Lety:

Tabulka 1: Rozdíly v zápisech

Andr'oda taboris. Věžňové protektorátních cikánských táborů 1942–1943 (Nečas, 1987)	holocaust.cz	rozdíl
Richter Jan (1924–1943)	Richtr Jan (1924–1943)	-e- > 0
Hermannová Anna (1941–1942)	Hermanová Anna (1941–1942)	-nn- > -n-
Serynek Stanislav (1935–1943)	Serinek Stanislav (1935–1943)	-y- > -i-
Wrba Antonín (1911–1943)	Vrba Antonín (1911–1943)	W- > V-
Petružílková Antonie (1941–1942)	Petružílková Antonie (1941–1942)	-i- > -í-
Janošovský Václav (1941–1943)	Janešovský Václav (1941–1943)	-o- > -e-

Ještě markantnější jsou rozdíly v rodných jménech zaznamenaných v tištěných seznamech v české podobě a v on-line databázi ve formě německé, např. *Andělín* — *Engelbert Šmíd* (1941–1941), *Jana Wintrová* — *Johana Vitrová* (1935–1943), *Růžena* — *Rosalie Růžičková* (1920–1943) atd.

Rozdíly v psaní jsou i mezi seznamy protektorátními (Nečas, 1987) a osvětimskými (Nečas, 1992), např. *Pavel Raiminius* — *Reiminius* (*1921). Liší se někdy i podoby přechýlené a nepřechýlené, např. v osvětimském seznamu *Lagrín* — *Lagrínová* a *Lagrünová*. To vše samozřejmě znesnadňuje identifikaci konkrétních osob, např. to, že je *Augustin Malík-Daniel* z protektorátního seznamu totožný s *Augustýnem Malíkem* (*1877) z osvětimského seznamu, můžeme předpokládat pouze na základě shody v datu a místě narození (Nečas, 1987, s. 128; 1992, s. 95).

Vycházíme-li tedy nikoli přímo z archivních pramenů, ale ze seznamů, které již byly publikovány, musíme vzít v potaz to, že prošly redakčními úpravami, které na jednu stranu mohly některé zjevné chyby odstranit, ale jiné tam mohly (v dobré víře) naopak vnést.

3. TÁBORY NA ÚZEMÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Tzv. „kárné pracovní tábory“ se měly zřídit podle vládních nařízení z 2. března a 28. dubna 1939 pro všechny osoby starší 18 let, které se údajně štítily práce a nemohly prokázat, že si řádným způsobem zajišťovaly obživu (Nečas, 1994, s. 39). V červenci 1940 byl na území Čech zřízen kárný tábor v Letech. Tábor v Hodoníně u Kunštátu byl zprovozněn v srpnu 1940. Nejdříve zde byli internováni tzv. „asociálové“ (Padevět, 2018, s. 348). Nutno ještě říci, že podíl Romů na celkových počtech vězňů však zůstával relativně nízký a pohyboval se v rozmezí od 5 do 25 % (Nečas, 1999, s. 18). „Cikánské“ tábory poté vznikly přeměnou z těchto dosavadních tzv. kárných pracovních táborů v Letech a v Hodoníně.

3.1. Lety

Tábor Lety fungoval od srpna 1942 jako tábor tzv. „cikánský“, kde byly internovány celé rodiny. Táborem prošlo více než 1 300 vězňů, minimálně 327 (z toho 101 dětí do tří let) zde zahynulo. Na konci roku 1942 byli první vězni transportováni do koncentračního tábora Osvětim-Březinka, kde byla většina z nich zavražděna. Poslední transport do Osvětimi odjel 7. května 1943, poté byl tábor posledními patnácti vězni srovnán se zemí a baráky byly spáleny (Padevět, 2018, s. 234).

V seznamu vězňů publikovaném C. Nečasem (1987, s. 18–82) je u řady z nich poznámka o následném propuštění. Jedná se přitom o nositele příjmení, která patřila tzv. světským nebo obecně světem jdoucím rodům, např. *Berousek*, *Čanda*, *Čermák*, *Dubský*, *Flachs*, *Florián*, *Hospodářský*, *Chadraba* aj. (srov. Tlamsová, 2020; Elšík, 2019). Tyto rody podle H. Tlamsové pouze žily kočovným („cikánským“) způsobem života, ale nebyly romského původu.⁷ Ne vždy je to však bez znalosti konkrétního rodu jasné, např. byla propuštěna i řada *Šlehoferových* z Klatovska, „kteří si po příchodu okamžitě stěžovali, že nejsou Romové ani tuláci“ (Nečas, 1999, s. 41). J. Horváthová (2005, s. 66) přitom považuje příjmení *Schlehofer* za typické pro německé Sinty žijící v českém pohraničí. V našem korpusu tedy ponecháváme jména všech vězňů.

Celkem se v seznamu vězňů z tábora v Letech nachází 101 různých příjmení. Podívejme se nyní na ta nejčastější, která mají 5 a více nositelů (tab. 2).

⁷ „Za první republiky se v prostoru českých zemí setkávali kočovníci z různých komunit, a ne všichni byli Romové. Patřili sem ‚lidé světem jdoucí‘ — tzv. komedianti (nejčastěji byli majiteli zábavních podniků — loutkových divadel, střelnic, kolotočů a houpaček, cirkusů, nebo jiných atrakcí)“ (Horváthová, 2005, s. 63).

Tabulka 2: Nejčastější příjmení vězňů z tábora Lety

Muži	Počet	Ženy	Počet	Celkem
<i>Růžička</i>	201	<i>Růžičková</i>	262	463
<i>Vrba/Wrba</i>	44/6	<i>Vrbová/Wrbová</i>	22/8	66/14
<i>Janeček</i>	26	<i>Janečková</i>	35	61
<i>Serynek</i>	14	<i>Serynková</i>	43	57
<i>Šlehofer</i>	21	<i>Šlehofrová</i>	19	40
<i>Winter</i>	19	<i>Wintrová</i>	15	34
<i>Chadraba</i>	11	<i>Chadrabová</i>	20	31
<i>Procházka</i>	12	<i>Procházková</i>	12	24
<i>Šubrt</i>	14	<i>Šubrtová</i>	9	23
<i>Šmíd</i>	13	<i>Šmídová</i>	10	23
<i>Řichtr</i>	11	<i>Řichtrová</i>	9	20
<i>Čermák</i>	11	<i>Čermáková</i>	8	19
<i>Kloc</i>	10	<i>Klocová</i>	5	15
<i>Hospodářský</i>	6	<i>Hospodářská</i>	9	15
<i>Dubský</i>	7	<i>Dubská</i>	6	13
<i>Ševčík</i>	7	<i>Ševčíková</i>	3	10
<i>Homolka</i>	6	<i>Homolková</i>	4	10
<i>Daniel</i>	5	<i>Danielová</i>	5	10
<i>Florián</i>	5	<i>Floriánová</i>	4	9
<i>Studený</i>	5	<i>Studená</i>	3	8
<i>Bernhard</i>	5	<i>Bernhardová</i>	1	6

Vidíme převážně česká příjmení, jimž výrazně dominuje příjmení *Růžička*.⁸ Jak si stěžoval nový velitel tábora v hlášení z 6. března 1943: „Evidence osob

⁸ Příjmení *Růžička* je u většinové společnosti vykládáno z apelativa růže jako pojmenování podle domovního znamení, výrazného růžového keře u domu, častého červení se apod. (Moldanová, 2019, s. 199; Beneš, 1962, s. 177, 198), v úvahu ovšem připadá i překlad a výklad z místního jména obsahujícího topoformant Rosen- (např. Rosenberg — Rožmberk), což je u příjmení romských asi pravděpodobnější. Jak uvádí J. Hanzal (2016, s. 166): „Jak v Německu, tak v českých zemích se pohybovali Cikáni nosící německy znějící příjmení Rosenberger či Rosenberg (forma Rosenperg je pouze foneticky zaznamenanou formou jména Rosenberg). Nositel tohoto příjmení František Rosenberger však používal v letech 1750–1766 na Moravě i jména Růžička, což je v podstatě českým překladem jména Rosenberger“. Dosti odvážným je však na základě toho tvrzení J. Horváthové (2005, s. 63–64), že: „Příchod [Romů] ze západu snad naznačuje archivní zpráva, kterou jako první publikoval historik Jiří Hanzal. Ve své nové knize řeší případ jistého Františka Růžičky, zvaného

zadržovaných v táboře byla neúplná. Nebylo možné zjistit, kolik osob se zde vlastně nachází. Zdejšími osobám nebyly přiděleny stravní legitimace ani evidenční čísla. A nebylo možné dotyčné osoby identifikovat, neboť se zde toho času nachází 400 osob s příjmením Růžička“ (Nečas, 1999, s. 50). Snad i proto jsou někteří vězni uváděni se dvěma příjmeními, a to nikoli pouze ženy, u nichž bychom mohli očekávat příjmení za svobodna a příjmení po svatbě (např. *Růžičková-Černá, Wintrová-Hospodářská, Vrbová-Havličková* atd.), ale i muži (např. *Procházka-Čermák, Serynek-Vrba*). Někdy se snad jednalo o zdvojené příjmení, které užívala celá rodina (např. *Růžička-Moláček* i *Růžičková-Moláčková, Čermák-Růžička* i *Čermáková-Růžičková, Winter-Růžička* i *Wintrová-Růžičková*). Tato zdvojená příjmení nám dávají nahlédnout do vazeb mezi rody.

Příjmení ze seznamu vznikla z rodných jmen, a to bez odvození (*Daniel, Florián*,⁹ *Bernhard*¹⁰) i odvozením (*Janeček z Jan*¹¹, *Serynek* snad z rodných jmen začínajících na *Ser-*, jako je *Servác, Serafín* apod.¹²). Další odkazují k místu, odkud původní nositel příjmení přišel (*Dubský* z některé obce jménem *Dub, Dubá, Dubí, Dubsko, Duby* apod.,¹³ *Šlehofer* patrně z obce *Schlehof* v Dolních Francích¹⁴). Mezi příjmeními, která byla motivována profesí, nacházíme jak tradiční romská řemesla a způsoby obživy (*Šmíd*¹⁵ — ‚kovář‘, *Vrba*¹⁶ — ‚košíkář‘, *Hospodářský*¹⁷ — snad sloužil u hospodáře), ale i povolání méně obvyklá

těž Rosenberger nebo ‚starý Cikán‘. [...] Německá verze (Rosenberger) později velmi rozšířeného příjmení českých Romů (Růžička) i fakt, že přezdívka Rosenberger (nebo jeho varianty, např. Rose = Růže) je i dnes častým příjmením německých Sintů, mohou opravdu něco naznačovat.“

⁹ Beneš (1962, s. 51); Kotík (1897, s. 17); Knappová (2002, s. 19); Moldanová (2019, s. 51).

¹⁰ Beneš (1962, s. 53); Beneš (2020, s. 134); Knappová (2002, s. 21); Moldanová (2019, s. 31).

¹¹ Beneš (1962, s. 114); Kotík (1897, s. 7); Moldanová (2019, s. 75).

¹² Beneš (1962, s. 116); Kotík (1897, s. 117). A. Kotík vykládal příjmení *Serynek* ze slovesa srát, to se však jeví jako méně pravděpodobné.

¹³ Beneš (1962, s. 149); Kotík (1897, s. 136); Svoboda (1964, s. 128); Moldanová (2019, s. 45).

¹⁴ Kotík (1897, s. 99); Moldanová (2019, s. 167). Výklad A. Kotíka ze slovesa šlehat je málo pravděpodobný.

¹⁵ *Šmíd* je počestěně německé příjmení *Schmied*, které vzniklo z apelativa *Schmied*, tj. ‚kovář‘ (J. Matušová, 2015, s. 22; Moldanová, 2019, s. 186; Beneš, 2020, s. 325; Kohlheim & Kohlheim, 2008, s. 539). Podle A. Kotíka (1897, s. 72) vzniklo příjmení *Šmíd* ze slovesa *šmidlovati*, tj. ‚něčím hladce po něčem jezdit‘ (např. šmidcem ze strunách houslí, pročež šmidloch na Moravě je houslista)⁴, ovšem to se jeví jako méně pravděpodobné.

¹⁶ Příjmení *Vrba* bylo motivováno dřevinou, vrbou, a mohlo být pojmenováním někoho žijícího u nápadné vrby nebo košíkáře pletoucího z vrbového proutí. Apelativum *vrba* znamenalo také ‚nemanželské dítě‘ (Moldanová, 2019, s. 274; Beneš, 1962, s. 201). Košíkářství patří stejně jako kovářství mezi tradiční romská řemesla (Horváthová, 2002, s. 32–36).

¹⁷ Příjmení tohoto typu zakončená na *-ský* se většinou vykládají jako přivlastnění k rodině, v tomto případě osoby jménem *Hospodář*, které vzniklo z apelativa *hospodář* (Beneš, 1962, s. 211; Kotík, 1897, s. 122; Svoboda, 1964, s. 192; Moldanová, 2019, s. 67). Snad by se ale mohlo jednat i o někoho, kdo pracoval u hospodáře/Hospodáře.

(*Ševčík*¹⁸ a *Šubrt*¹⁹ — ‚švec‘). *Richter* patří mezi nejčastější německá příjmení u nás, vykládá se většinou z německého apelativa *Richter*, tj. ‚soudce‘ nebo také ‚starosta obce‘ (v češtině rychtář), v rámci romského společenství bychom ho snad mohli považovat za označení romského náčelníka (vajda), který měl ve středověku i soudní pravomoc. Toulavý způsob života pak reflektuje příjmení *Procházka*²⁰, zatímco příjmení *Chadraba*²¹ a *Kloc*²² popisují otrhaný zevnějšek. Nepřehlédná je v romském prostředí motivace zbývajících příjmení (*Čermák*²³, *Homolka*²⁴, *Studený*²⁵, německé *Winter*²⁶). Je však možné na ně nahlížet i jen jako na vyprázdněná jména, která si Romové volili ze strachu z pronásledování v předchozích staletích, to totiž podle J. Horváthové (2007) vedlo „Romy v kterékoli

¹⁸ Beneš (1962, s. 193, s. 218); Kotík (1897, s. 124); Moldanová (2019, s. 182).

¹⁹ *Šubrt* je počeštěná forma německého příjmení *Schubert*. Označovalo původně ševce. Vzniklo ze středohornoněmeckého *schuoch*, tj. ‚bota‘, a *würhte*, tj. ‚výrobce‘ (Moldanová, 2019, s. 192; Knappová, 2002, s. 162; Beneš, 1962, s. 321; Kotík, 1894, s. 101; Matúšová 2016, s. 62; Beneš, 1998, s. 269).

²⁰ *Procházka* patří mezi nejčastější česká příjmení. Vzniklo z apelativa *procházka*. Má mnoho různých motivací — šlo o přenesené pojmenování pro řezníka, který procházel vesnicemi a kupoval dobytek, dále mohlo jít o vandrovního tovaryše, zběhlého poddaného nebo i zahaleče (Moldanová, 2010, s. 148; Kotík, 1874, s. 80; Knappová, 2002, s. 4, 27; Beneš, 1962, s. 289).

²¹ Příjmení *Chadraba* patrně souvisí s příjmením *Hadraba*, které podle D. Moldanové (2019, s. 58; též Kotík, 1897, s. 47) vzniklo z apelativa *hadraba*, tj. ‚ten, kdo se často hádá‘ nebo ‚otrhaný člověk‘, případně též z místního jména obce *Hadrava* u Nýrska.

²² České příjmení *Kloc* se vykládá z apelativa *kloc*, tj. ‚hadr‘ nebo ‚cár‘. Německé příjmení *Kloc* pochází z německého apelativa *Klotz*, tj. ‚pařez‘ či ‚hrouda‘, a snad se jednalo o přezdívku pro nemotoru (Moldanová, 2019, s. 85; Beneš, 1962, s. 191, 202; Beneš, 1998, s. 86, 292, 311, 317).

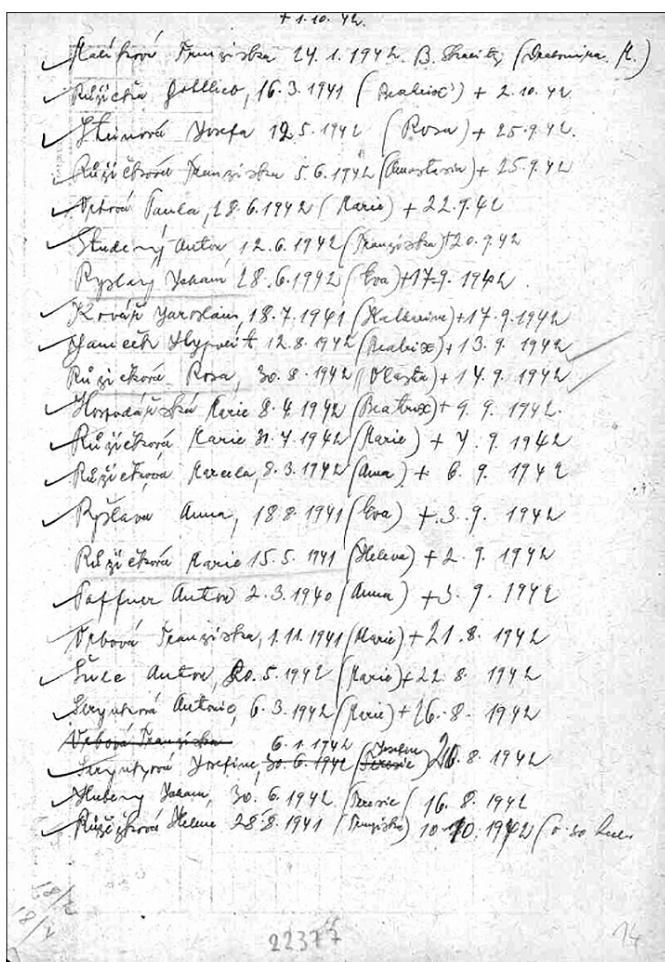
²³ *Čermák* patří mezi nejčastější česká příjmení. Je motivováno lidovým názvem ptáka rehka zahradního (Moldanová, 2010, s. 39; Kotík, 1894, s. 39, 158; Beneš, 1962, s. 193; Knappová, 2002, s. 29).

²⁴ U většinové společnosti příjmení *Homolka* nejspíše souvisí s bydlíštěm původního nositele jména, vzniklo z místního názvu (máme hned několik obcí jménem *Homole* nebo *Homoly*), nebo bylo motivováno blízkostí obydlí u homolovitého vrchu. Dále připadá v úvahu i výklad z apelativa *homole* jako označení pro výrobce homolí (ať už cukrových, sýrových, tvarohových a jiných), apelativum *homolka* znamená i ‚syreček‘. Případně vzniklo jako přezdívka někoho na základě podobnosti s homolí (např. tvarem hlavy apod.), nebo podle povahy – jako *homolka* býval označován člověk ‚měkký, poddajný, bázlivec, strašpytel‘ (Moldanová, 2010, s. 66; Beneš, 1962, s. 232; Kotík, 1897, s. 153, 166).

²⁵ Příjmení *Studený* vzniklo z adjektiva *studený*. Máme i příjmení *Teplý*, *Horký* apod. (Beneš, 1962, s. 257; Kotík, 1897, s. 54; Moldanová, 2019, s. 177).

²⁶ Německého příjmení *Winter* se vykládá z rodného jména *Günther*, česky *Vintíř*. Dalšími možnými motivacemi příjmení *Winter* mohla být místní jména obsahující komponent *-winter*, jako je např. *Königswinter* nebo *Oberwinter*, odkud mohl dotyčný pocházet. Odvozeno mohlo být samozřejmě i z německého apelativa *Winter*, tj. ‚zima‘, i v češtině máme příjmení *Zima* (Beneš, 1998, s. 102, 155, 330; Kohlheim & Kohlheim, 2005, s. 663). H. Bahlow (1967, s. 551) to vysvětluje podle povinnosti platit zimní dávky nebo podle povolání vykonávaného v zimě. U romského obyvatelstva bychom snad mohli vycházet z toho, že někteří Romové žili polokočovným způsobem života — kočovali pouze sezónně, a to v létě, na zimu se vraceli do trvalých sídlišť (srov. Horváthová, 2002, s. 41).

evropské zemi k přijímání těch nejběžnějších a pěkně znějících jmen, jako třeba u nás příjmení — *Růžička, Winter, Zima, Vrba, Janeček* apod.“

Obrázek 1: Strana se seznamem vězňů z tábora v Letech

(SOA Třeboň, archivní fond Cikánský tábor Lety. <https://digi.ceskearchivy.cz/348810/15>)

Podíváme-li se na rodná jména (srov. Nečas, 1988), pak vidíme, že mezi muži v Letech byla nejčastější jména *Josef, Antonín, Jan* a *František*, dále byla oblíbená jména *Karel, Václav, Edvard* a *Jaroslav*. Mezi ženskými jmény byla nejčastější *Marie, Anna* a *Františka*, dále byla častá *Božena, Růžena, Antonie, Josefa, Jana, Zdeňka* a *Karolína*. V Hodoníně se vyskytovala prakticky stejná

rodná jména, mezi mužskými nejvíce *Josef*, *František* a *Jan*, mezi ženskými *Marie* a *Anna*. Jsou to rodná jména, která byla v té době obvyklá a nejpopulárnější i mezi většinou společností. Pokud se v seznamech objevují jména netradiční, patří často dětem, které se narodily přímo v táboře, a byla motivována svátkem svěťce, který na den narození připadal, např. *Hypolit* Janeček se narodil v Letech 12. 8. 1942, sv. Hyppolit Římský má svátek 13. 8., *Spiridion* Růžička se narodil 13. 12. 1942, tj. den po svátku sv. Spiridona (též Spyridona), *Silvestra* Janečková se narodila na sv. Silvestra, tj. 31. 12. 1942, atd.

3.2. Hodonín u Kunštátu

Tábor v Hodoníně u Kunštátu se stal v roce 1942 takzvaným „cikánským“ sběrným táborem. Od září 1942 zde byli internováni Romové z moravské části Protektorátu. Postupně jím prošlo asi 1 400 osob. Od roku 1942 začaly deportace do koncentračního tábora Osvětim-Březinka. Většina vězňů byla deportována 21. srpna 1943. Během existence tábora v něm zahynulo minimálně 207 osob (Padevět, 2018, s. 348).

Celkem obsahuje seznam vězňů (Nečas, 1987, s. 83–147) 83 různých příjmení. Nečastější z nich s výskytem od 5 nositelů ukazuje tabulka 3. I v seznamu z tábora v Hodoníně u Kunštátu se setkáváme se zdvojenými příjmeními, ovšem ve větší míře než v Letech se tu uplatňují též přezdívky, např. jeden Josef Daniel (*1868) byl *Helina*, jiný (*1907) *Lala* a další (*1923) *Julčín*. V romské tradici hraje tzv. romské jméno, přezdívka, kterou dotyčný používá v komunikaci s ostatními Romy, velkou roli, často je důležitější než pojmenování oficiální.²⁷

Tabulka 3: Nejčastější příjmení vězňů v táboře v Hodoníně

Muži	Počet	Ženy	Počet	Celkem
<i>Daniel</i>	156	<i>Danielová</i>	169	325
<i>Holomek</i>	65	<i>Holomková</i>	86	151
<i>Burianský</i>	32	<i>Burianská</i>	41	73
<i>Murka</i>	28	<i>Murková</i>	42	70
<i>Herák</i>	36	<i>Heráková</i>	25	61
<i>Růžička</i>	27	<i>Růžičková</i>	32	59

²⁷ Dodnes je tato tradice živá zvl. u olašských Romů. „Mezi sebou, svou příbuzenskou skupinou ‚amaro nipo‘ (náš lid) se znají především podle svého ‚anav‘ — cikánského druhého jména (mezi muži kupř. *Báno*, *Kynčo*, *Trajano*, *Mamuko*, *Šuvlo*, *Somnakaj*, *Loulo*, *Stromo*, *Bakreno* či jinak, mezi dívkami a ženami jsou častá *Lulud'i*, *Mulitka*, *Rybizla*, *Boja*, *Mercedes*, *Muca*, *Mrvka* a mnohá romňako anav další). Dodnes jsou pro ně důležitější než vlastní příjmení (*Stojka*, *Rafael*, *Lipa*, *Kudrik*, *Šarközy*, *Makula*, *Bihari* aj.)“ (Davidová, 2009, s. 241–242).

pokrač. tab. 3

Muži	Počet	Ženy	Počet	Celkem
<i>Malík</i>	26	<i>Malíková</i>	29	55
<i>Daňhel</i>	22	<i>Daňhelová</i>	21	43
<i>Ištván</i>	16	<i>Ištvánová</i>	23	39
<i>Nespěšný</i>	14	<i>Nespěšná</i>	12	26
<i>Kirsch</i>	10	<i>Kirschová</i>	11	21
<i>Adam</i>	6	<i>Adamová</i>	13	19
<i>Paffner</i>	6	<i>Paffnerová</i>	11	17
<i>Weinlich</i>	9	<i>Weinlichová</i>	8	17
<i>Krištof</i>	8	<i>Krištofová</i>	7	15
<i>Pupuc</i>	8	<i>Pupucová</i>	7	15
<i>Serynek</i>	8	<i>Serynková</i>	6	14
<i>Nový</i>	7	<i>Nová</i>	7	14
<i>Didi</i>	7	<i>Didiová</i>	7	14
<i>Mates</i>	6	<i>Matesová</i>	6	12
<i>Lurský</i>	6	<i>Lurská</i>	6	12
<i>Raiminius</i>	5	<i>Raiminiusová</i>	6	11
<i>Richter</i>	6	<i>Richtrová</i>	5	11
<i>Valošek</i>	7	<i>Valošková</i>	2	9
<i>Hrčka</i>	5	<i>Hrčková</i>	4	9
<i>Vrba</i>	7	<i>Vrbová</i>	1	8
<i>Kýr</i>	5	<i>Kýrová</i>	1	6

Nejčastější příjmení je *Daniel*.²⁸ Jak uvádí J. Hanzal (2016, s. 164), „[r]odi-na Danielů byla první cikánskou rodinou, jež žila od roku 1698 na jihovýchodní Moravě, na uherskobrodském panství“. Též další příjmení vycházejí z rodných jmen, a to přímo (*Adam*²⁹, *Krištof*³⁰), nebo jsou z nich odvozena (*Mates*³¹ z *Matěj* nebo *Matyáš*, *Daňhel*³² z *Daniel*, *Valošek*³³ z *Valentin*, *Herák*³⁴ z německého

²⁸ Beneš (1962, s. 52); Kotík (1897, s. 16); Knappová (2002, s. 16); Moldanová (2019, s. 41). „V matričních záznamech se vyskytuje v četných formách: *Dainchel*, *Dainhel*, *Danel*, *Danhel*, *Daňhel*, *Danhiel*, *Daniehl*, *Daniek*, *Danihel*, *Danihelik* ba dokonce *Denhil*“ (Hanzal, 2016, s. 164).

²⁹ Beneš (1962, s. 52); Kotík (1897, s. 10); Knappová (2002, s. 15); Moldanová (2019, s. 27).

³⁰ Beneš (1962, s. 51); Kotík (1897, s. 23); Moldanová (2019, s. 95).

³¹ Beneš (1962, s. 61); Svoboda (1964, s. 154); Moldanová (2019, s. 115); Beneš (2020, s. 201).

³² Beneš (1962, s. 52); Kotík (1897, s. 16); Knappová (2002, s. 16); Moldanová (2019, s. 41).

³³ Moldanová (2010, s. 205).

³⁴ Knappová (2002, s. 21); Moldanová (2019, s. 62).

rodného jména začínajícího nebo končícího na *Her-*, jako je *Herman*, *Herbert*, *Herald* apod., snad i *Didi* z *Dietrich*³⁵ a *Raiminius* z *Raimond*). Příjmení *Burianský* pak odkazuje k rodině osoby jménem *Burian*, což je příjmení z rodného jména *Burian*³⁶, stejně tak příjmení *Lurský* vzniklo patrně jako přivlastnění rodině osoby jménem *Lurie*, *Luria* – to patrně vzniklo z rodného jména *Vavřinec* (*Laurenc*)³⁷. Maďarská podoba rodného jména *Štěpán* se stala východiskem pro příjmení *Ištván*³⁸, a je tak dokladem původu svého nositele. Další skupina příjmení popisuje vlastnosti — *Nový* (z adjektiva *nový*)³⁹, *Malík* (z adjektiva *malý*)⁴⁰, *Nespěšný* (z adjektiva *nespěšný*, tj. ‚pomalý‘)⁴¹, německé *Weinlich* (ze středohornoněmeckého adjektiva *weinlich*, tj. ‚plačtivý‘, ‚zachmuřený‘)⁴² a pravděpodobně i *Murka*⁴³. S povoláním pak souvisí příjmení *Holomek*⁴⁴ a snad i *Kýr*⁴⁵. U zbývajících příjmení je motivace u Romů nejednoznačná (*Kirsch*⁴⁶, *Paffner*⁴⁷, *Hrčka*⁴⁸), příjmení *Pupuc* je etymologicky zastřené.

³⁵ Srov. příjmení *Diede* (Kohlheim & Kohlheim, 2008, s. 167). J. Hanzal (2016, s. 167) se domnívá, že by se mohlo jednat o „původní cikánské jméno“ z romštiny, jehož význam však nezná. Klíčové by bylo určení původu rodiny — srov. např. též polské příjmení *Dyda* (Rymut, 1999, s. 161).

³⁶ Moldanová (2019, s. 36). Buriánští jsou dle R. Černého (2009, s. 159) tradiční a početně silně zastoupené romské společenství, jehož existence je v literatuře doložena spolehlivě již na přelomu 18. a 19. století ve Slezsku a na severovýchodní Moravě či v přilehlých oblastech (Hranice na Moravě, Krhová, Šumvald u Uničova).

³⁷ Beneš (2020, s. 245).

³⁸ Moldanová (2019, s. 74).

³⁹ Beneš (1962, s. 257); Kotík (1897, s. 55); Moldanová (2019, s. 128).

⁴⁰ Moldanová (2010, s. 111); Kotík (1897, s. 42); Beneš (1962, s. 263).

⁴¹ Beneš (1962, s. 256); Kotík (1897, s. 58); Moldanová (2019, s. 125).

⁴² Moldanová (2019, s. 218); Beneš (2020, s. 434).

⁴³ *Murka* podle A. Kotíka (1897, s. 39) upomíná na mouřenína. Obdobně řadí mezi ‚barvy‘ M. Majtán příjmení *Murín*. Podle D. Moldanové jsou příjmení jako *Mura* nebo *Murín* z rodného jména *Mauric*.

⁴⁴ Příjmení *Holomek* vzniklo z apelativa *holomek*, tj. ‚námezdní pracovník‘, ‚sluha‘ nebo také ‚mladý neženatý muž‘ (Moldanová, 2010, s. 66; Kotík, 1897, s. 127, 174). J. Beneš (1962, s. 212, 264) uváděl i možnou motivaci přidavným jménem *holemý*, tj. ‚velký‘.

⁴⁵ Podle D. Moldanové (2019, s. 101) vzniklo příjmení *Kýr* ze staročeského apelativa *kýr*, tj. ‚železný oštěp‘, nebo z německého apelativa *Küher*, tj. ‚kravač‘. Srov. Beneš, 1962, s. 97; 2020, s. 311.

⁴⁶ Německé příjmení *Kirsch* vzniklo z německého názvu pro třešeň (*Kirsch*). Máme i příjmení *Kirschbaum*, které pochází z označení třešňového stromu (Moldanová, 2010, s. 84; Matúšová, 2015, s. 23).

⁴⁷ Německé příjmení *Paffner* snad souvisí s příjmením *Paffen*, to vzniklo ze jména *Paffe*, které se vykládá ze středohornoněmeckého *phaffe*, středoněmeckého *paffe*, tj. ‚duchovní‘, ‚kněz‘ (Kohlheim & Kohlheim, 2008, s. 461).

⁴⁸ M. Majtán (2014, s. 15, 61) vykládal slovenské příjmení *Hrečka* z východoslovenské nářeční podoby rodného jména *Gregorios* (česky *Řehoř*). D. Moldanová (2010, s. 69) vykládá příjmení *Hrček*, *Hrčák*, *Hrčko* z místního jména nebo z nářečního apelativa označujícího bukový les, nebo z nářečního slovesa *hrčēt* ve významu ‚dělat hluk‘ nebo také ‚rychle téci‘, snad jako přezdívku koptavému či překotně drmolícímu.

Jak vidíme, seznam vězňů tábora v Hodoníně, kde byli internováni Romové z Moravy a Slezska (tabulka 3), obsahuje jiná příjmení, než jaká se objevují v Čechách u vězňů z tábora v Letech (tabulka 2). Pouze nejpočetnější z nich se vyskytují na celém území. Přesto se J. Horváthová (2005, s. 66) domnívá, že jsou příjmení pro diferenciaci našich Romů spíše jen rámcovým vodítkem, na které se vzhledem k provázanosti rodů nelze plně spoléhat.⁴⁹ Rozdíly v rejstříku příjmení českých a moravských Romů jsou patrně dány historicky.⁵⁰ „Původ moravských Romů je znám – „zakladatelské“ rodiny pocházely z Uher, z oblasti dnešního severního Maďarska. Na jihovýchod Moravy byly povolány hrabětem Kounicem koncem 17. století, aby na jeho panství provozovaly kovářské řemeslo“ (Černý, 2009, s. 157). S větší intenzitou se tu pak usazovaly od 2. poloviny 19. století.⁵¹ Naproti tomu Romové v Čechách stále kočovali, ale zpravidla se pohybovali v nevelkém areálu, mohli zajíždět i na Slovensko, hranice státu však nepřekračovali, případně se postupně usazovali v malých skupinkách. „Následkem toho se vytvořily rodové vazby zejména mezi českými Romy a německými Sinty, kteří si byli z tohoto společenství nejbliže (Horváthová, 2005, s. 68). Zatím však nevíme, odkud do českých zemí přišli.

4. CIKÁNSKÝ RODINNÝ TÁBOR V OSVĚTIMI-BŘEZINCE

Tzv. cikánský rodinný tábor v Osvětimi-Březince byl v provozu od konce února 1943 do počátku srpna 1944, prošlo jím asi 23 000 Romů a Sintů, z nichž většina zahynula (Nečas, 1994, s. 76).

Podívejme se na nejčastější příjmení ze seznamu vězňů pocházejících z Protektorátu a Sudet, včetně osob bez státní příslušnosti, které však měly udáno místo narození na našem území (Nečas, 1992, s. 52–242). Mnozí z nich byli deportováni do Osvětimi z koncentračních táborů v Letech a v Hodoníně, proto

⁴⁹ Srov. vzpomínky pamětnice: „Naše máma pocházela z Moravy, narodila se v Tišnově u Brna. Byla z rodu Čermáků–Janošovských–Studených–Vrbů–Holomků–Habrů–Danielů. Otec pocházel z rodu Růžičků–Lagronů–Krausů–Langmüllerů a jiných“ (Horváthová, 2005, s. 68).

⁵⁰ Připomeňme, že romských příjmení se týkal tzv. asimilační edikt, který vydala císařovna Marie Terezie v roce 1761, mimo jiné v něm přikazovala, „aby Cikáni byli donuceni přijmout křesťanská jména (osobní/křestní i příjmení). Od té doby sdílejí Romové mnoho jmen s gádži“ (Hübschmannová, 2003, s. 1; též Horváthová, 2002, s. 37). Jak ovšem upozorňuje J. Hanzal (2016, s. 165), „tlak vrchností na Cikány v záležitosti přijetí řádných, tj. úředních jmen měl — podle E. Horváthové — úspěch pouze u usedlých Cikánů, zatímco u kočovných skupin neměli všichni členové řádná jména ani v 2. polovině 18. století.“

⁵¹ C. Nečas (1978, s. 77) se věnoval jejich rozmístění v daných lokalitách — *Malíkové* převažovali v Uherčicích, *Kubíkové* v Hrubé Vrbce, *Murkové* v Bojkovicích, *Herákové* v Luhačovicích, *Kýrové* ve Strážnici atd., a domnívá se, že „jestliže budeme pokládat příjmení za důkaz příslušnosti jejich nositelů ke stejným rodům, pak příjmení *Daniel* a *Holomek* patří starým a mohutným cikánským rodům, jejichž příslušníci se usadili na více místech na Moravě“.

uvádíme vedle celkového počtu nositelů příjmení v Osvětimi i počet po vyloučení těchto „duplicitních“ vězňů, protože ty již máme zachyceny v tabulkách 2 a 3 výše. Celkem obsahuje tento osvětimský seznam 258 různých příjmení.

Tabulka 4: Nejčastější příjmení vězňů v cikánském táboře v Osvětimi

Muži	Počet Osvětim	Bez Let a Hodonína	Ženy	Počet Osvětim	Bez Let a Hodonína
<i>Daniel</i>	492	384	<i>Danielová</i>	514	409
<i>Růžička</i>	389	285	<i>Růžičková</i>	393	289
<i>Holomek</i>	213	184	<i>Holomková</i>	229	182
<i>Herák</i>	133	110	<i>Heráková</i>	123	105
<i>Bernhardt</i>	71	70	<i>Bernhardtová</i>	83	83
<i>Murka</i>	69	55	<i>Murková</i>	88	59
<i>Serinek/Serynek</i>	27/17	13/14	<i>Serinková/Serynková</i>	13/56	13/36
<i>Ištván</i>	51	44	<i>Ištvánová</i>	60	47
<i>Malík</i>	48	39	<i>Malíková</i>	55	39
<i>Hermann</i>	50	49	<i>Hermannová</i>	51	50
<i>Kraus</i>	46	45	<i>Krausová</i>	52	49
<i>Vrba</i>	41	30	<i>Vrbová</i>	55	39
<i>Kýr</i>	46	41	<i>Kýrová</i>	48	47
<i>Florian/Florián</i>	19/15	19/9	<i>Florianová/Floriánová</i>	20/19	20/18
<i>Burianský</i>	23	12	<i>Burianská</i>	46	19
<i>Janeček</i>	28	15	<i>Janečková</i>	39	23
<i>Richter</i>	31	25	<i>Richterová</i>	35	32
<i>Waitz/Weitz</i>	25/11	25/11	<i>Waitzová/Weitzová</i>	38/0	38/0
<i>Bamberger</i>	24	24	<i>Bambergerová</i>	39	39
<i>Šubrt</i>	29	15	<i>Šubrtová</i>	22	17
<i>Schneeberger</i>	29	29	<i>Schneebergerová</i>	28	28
<i>Walter</i>	31	30	<i>Walterová</i>	24	23
<i>Zelinka</i>	19	19	<i>Zelinková</i>	26	25
<i>Kubík</i>	20	20	<i>Kubíková</i>	17	17
<i>Didy/Didi</i>	14/4	14/0	<i>Didyová/Didiová</i>	12/7	12/1
<i>Kirsch</i>	17	11	<i>Kirschová</i>	18	9

pokrač. tab. 4

Muži	Počet Osvětím	Bez Let a Hodonína	Ženy	Počet Osvětím	Bez Let a Hodonína
<i>Hauer</i>	18	17	<i>Hauerová</i>	15	12
<i>Kovář</i>	16	14	<i>Kovářová</i>	16	15
<i>Winter</i>	17	11	<i>Winterová</i>	8	7
<i>Lagrin</i>	14	10	<i>Lagrinová</i>	2	2

Objevuje se tu navíc řada příjmení německých z území Sudet. Ta snad patřila německým Sintům, kteří se v česko-německém a česko-rakouském pomezí byli po staletí zvyklí pohybovat, v hojném počtu k nám pak přicházeli zejména po nástupu Hitlera k moci, po anšlusu Rakouska i po odtržení Sudet (srov. Horváthová, 2005, s. 65–66). Tato příjmení opět vycházejí z rodných jmen (*Hermann*⁵², *Walter*⁵³, české *Kubík*⁵⁴ z *Jakub*) a z toponym (*Bamberger*⁵⁵ z *Bamberg*, *Schneeberger*⁵⁶ ze *Schneeberg*). Popisují vzhled (*Kraus*⁵⁷ – ‚kučeravý‘) nebo mají vztah k povolání (české *Kovář*⁵⁸). U dalších příjmení se pak nabízí vícero možných výkladů (německé *Hauer*⁵⁹, české *Zelinka*⁶⁰), motivace je u romského nositele nejasná (*Weitz*⁶¹) nebo se jedná o příjmení etymologicky neprůhledné (*Lagrin*).

⁵² Bahlow (1967, s. 232); Kohlheim & Kohlheim (2008, s. 292–293); Beneš (2020, s. 134); Moldanová (2019, s. 63); Knappová (2002, s. 21); Kotík (1897, s. 18); Beneš (1962, s. 54); Matušová (2015, s. 30).

⁵³ Moldanová (2010, s. 205); Beneš (1962, s. 55); Knappová (2002, s. 22); Beneš (1998, s. 142, s. 155); Bahlow (1967, s. 530); Kohlheim & Kohlheim (2008, s. 637).

⁵⁴ Moldanová (2019, s. 98); Knappová (2002, s. 16); Kotík (1897, s. 21); Beneš (1962, s. 49).

⁵⁵ Kohlheim & Kohlheim (2008, s. 93).

⁵⁶ Několik obcí jménem Schneeberg leží v Německu (Brandenburg, Bavorsko, Slezsko), u nás u Děčína i v Rakousku (Kohlheim & Kohlheim, 2008, s. 541; Beneš, 2020, s. 263).

⁵⁷ Moldanová (2010, s. 94); Knappová (2002, s. 26); J. Matušová (2015, s. 60); Kohlheim & Kohlheim (2005, s. 399); Bahlow (1967, s. 293).

⁵⁸ Moldanová (2019, s. 93); Knappová (2002, s. 28); Kotík (1897, s. 124); Beneš (1962, s. 217).

⁵⁹ Příjmení *Hauer* má vícero možných výkladů. Mohlo vzniknout z apelativa s významem ‚paseka‘, v ČR též místního jména *Hau* u Sokolova. *Hauer* též mohlo být odvozeno ze středohor-noněmeckého apelativa *houwer*, tj. ‚dřevorubec‘, ‚horník v dole‘, nebo ze středohor-noněmeckého *höuwer*, *houwer*, tj. ‚sekáč‘ (Bahlow, 1967, s. 213; Kohlheim & Kohlheim, 2008, s. 280; Beneš, 2020, s. 292, 312, 313, 342; Moldanová, 2019, s. 60).

⁶⁰ Příjmení *Zelinka* se vykládá jako zdrobnělina z apelativa *zelina*, tj. ‚zelená bylina‘ nebo také ‚zelené místo‘ (Moldanová, 2019, s. 222; Kotík, 1897, s. 39; Beneš, 1962, s. 198). J. Hanzal (2016, s. 165) předpokládá, že se jeho nositel zabýval léčením bylinami.

⁶¹ Příjmení *Weitz* se vykládá ze středohor-noněmeckého *weitze*, tj. ‚pšenice‘. U většinové společnosti se patrně jednalo o označení pro sedláka nebo obchodníka s obilím. Máme i české příjmení *Pšenička* (Bahlow, 1967, s. 540; Kohlheim & Kohlheim, 2008, s. 648; Beneš, 2020, s. 387).

-347-

Seite. Nr.

Häftlings Nr.	Häftl. Art	Name	Vorname	Geburtsdatum			Geburtsort
				Tag	Monat	Jahr	
√ 5364	W. 20.	Daniel	Katharina	19	3	20	Warschau, Polen
√ 5365	√ -	Daniel	Angela	25	8	60	Warschau, Polen
√ 5366	√ -	Borak	Marek	26	11	89	Wlodek, Lwowice
√ 5367	√ -	Bischoff	Anna	2	12	78	Podziej
√ 5368	√ -	Malik	Magdalena	20	6	79	Gefersdorf
√ 5369	√ -	Daniel	Maria	16	12	10	Polen
√ 5370	√ -	Kocher	Paula	12	8	39	Wolfsdorf
5371	√ -	Kocher	Julia	16	8	36	Wronowice
√ 5372	√ -	Kocher	Antonia	27	2	33	Wronowice
√ 5373	√ -	Kocher	Anna	11	9	31	Wronowice
√ 5374	√ -	Kocher	Anna	6	5	12	Wronowice
√ 5375	√ -	Wojcik	Franciszka	10	3	96	Polen, Lubowice
√ 5376	√ -	Stawo	Maria	20	4	08	Wieliczka
√ 5377	W. 20.	Wojcik	Theresa	19	8	19	Wronowice
√ 5378	√ -	Wojcik	Julia	27	11	12	Polen - Wronowice
√ 5379	W. 20.	Seeger	Wojciech	8	10	68	Warschau
√ 5380	W. 20.	Kose	Paulina	14	2	95	Wronowice
√ 5381	√ -	Kose	Margaretha	25	3	29	Polen
√ 5382	√ -	Kose	Anna	8	5	25	Wieliczka
√ 5383	√ -	Kose	Luisa	27	9	34	Polen - Wronowice
√ 5384	√ -	Seis	Anton	28	1	94	Wronowice
√ 5385	√ -	Seis	Maria	23	4	33	Polen - Wronowice
√ 5386	√ -	Seis	Wojciech	5	3	38	Polen - Wronowice
√ 5387	√ -	Bolinski	Anna	4	2	86	Wronowice
√ 5388	√ -	Seis	Wanda	13	4	30	Polen
√ 5389	√ -	Seis	Anna	27	7	99	Polen
√ 5390	√ -	Seis	Wanda	21	6	35	Polen
√ 5391	√ -	Seis	Wanda	3	11	33	Wronowice
√ 5392	√ -	Seis	Anna	4	5	31	Polen
√ 5393	√ -	Seis	Wanda	13	8	27	Wronowice
√ 5394	√ -	Seis	Wanda	3	8	12	Polen

Obrazek 2: Strana se seznamem vězňů z cikánského tábora v Osvětimi

(Archiv Státního muzea Auschwitz-Birkenau, <http://auschwitz.org>)

5. ZÁVĚR

Seznamy vězňů z tzv. „cikánských“ koncentračních táborů nám dávají nahlédnout do onymického systému užívaného českými a moravskými Romy v předválečném období. Uvedená příjmení jsou zřetelně areálově vymezena, liší se příjmení Romů českých (internovaných v táborech v Letech) a Romů moravských a slezských (internovaných v Hodoníně u Kunštátu).

U Romů jasně převládají příjmení česká, popř. německá, a dokládají tak sepětí s tímto územím a jeho jazykem/jazyky. U českých Romů byla nejčastější příjmení *Růžička*, *Vrba* a *Janeček*, u moravských pak *Daniel*, *Holomek* a *Burianský*. Německá příjmení jako např. *Winter* či *Bernhardt* byla běžná nejspíše mezi německými Sinty pohybujícími se v oblasti Sudet. Celkově je v těchto seznamech uvedeno 325 různých příjmení, samostatně přitom započítáváme i varianty (např. *Balaš/Baláš/Baláz* apod.). Nejedná se přitom o příjmení vázaná výlučně na romské etnikum, ale naopak o příjmení běžná i ve většinové populaci (např. česká *Procházka*, *Čermák*, německá *Kraus*, *Richter*). Není proto zdokumentováno to, že by se přeživší Romové po válce přejmenovávali, jako tomu bylo např. u Židů nebo u Čechů s německým příjmením. Zajímavé je, že v osvětimském soupisu nacházíme pouze 2 nositele příjmení *Černý* (a žádného s německou podobou *Schwarz*), přitom *Černý* patří mezi nejčastější česká příjmení a původně označovalo někoho s tmavými vlasy nebo s tmavší pleť.

V seznamech též nenacházíme žádné příjmení vycházející z etnonyma *Cikán*, což pravděpodobně potvrzuje domněnku, že příjmení *Cikán* dostávali spíše příslušníci většinové společnosti, kteří Romy nebo obecně kočovníky něčím připomínali, nikoli sami Romové (srov. Horváthová, 2002, s. 17). Ve sledovaných seznamech nebyla doložena ani příjmení původem z romštiny (viz Hübschmannová, 1978).

Podle poválečné evidence kriminální ústředny v Praze bylo z českých zemí bez okupovaného pohraničí transportováno do koncentračních táborů 4 870 romských mužů, žen a dětí. Z tohoto počtu se však vrátilo do osvobozené vlasti pouze 583 Romů a Romek. Většina ostatních příslušníků romské populace někdejšího Protektorátu nucenou táborovou koncentrací nepřežila (Nečas, 1994, s. 93).

PRAMENY

- Nečas, C. (1987). *Andr'oda taboris. Vězňové protektorátních cikánských táborů 1942–1943* [Prisoners of the Protectorate Gypsy camps 1942–1943]. Brno: Městský výbor Českého svazu protifašistických bojovníků v Brně.
- Nečas, C. (1992). *Aušvicate hi khér báro. Čeští vězňové cikánského tábora v Osvětimi II — Brzezince* [Czech prisoners of the Gypsy camp in Auschwitz II — Birkenau]. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

- Nečas, C. (2012). *Pamětní seznam I. Jména a údaje o nebožácích, kteří byli násilně koncentrováni v tzv. cikánském táboře I (Lety, 1942–1943)* [Commemorative List I. Names and data of poor men who were forcibly concentrated in the so-called Gypsy camp I (Lety, 1942–1943)]. Nymburk: Vega-L.
- Nečas, C. (2014). *Pamětní seznam II. Hodonín. Jména a údaje o nebožácích, kteří byli násilně koncentrováni v cikánském táboře II (Hodonín, okr. Blansko, 1942–1943)* [Commemorative List I. Names and data of poor men who were forcibly concentrated in the so-called Gypsy camp II (Hodonín, distr. Blansko, 1942–1943)]. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského.

LITERATURA

- Bahlow, H. (1967). *Deutsches Namenlexikon* [German Name Lexicon]. München: Gondrom Verlag.
- Beck, A., Plzáková, A., Schuster, M., Štěpková, T., & Waageová, E. (2020). Obsah a metodologie zpracování Databáze obětí nacistického pronásledování „cikánů“ [Content and methodology of processing the Database of Victims of Nazi Persecution of ‘Gypsies’]. Institut Tereziánské iniciativy. https://c.holocaust.cz/files/old/pdfs/Obsahametodologie_zpracovaniDatabazeobetinacistickehopronasledovanitzvcikanu.pdf
- Beneš, J. (1962). *O českých příjmeních* [On Czech Surnames]. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Beneš, J. (1998). *Německá příjmení u Čechů* [German Surnames among the Czechs]. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně.
- Bondyová, R. (2003). *Vzdušné kořeny. Tisícileté dějiny Židů v Čechách a na Moravě ve jménech deportovaných lidí* [Aerial roots. The millennial history of Jews in Bohemia and Moravia in the names of deported people]. In J. Milotová & E. Lorencová (Eds.), *Tereziánské studie a dokumenty* (s. 11–44). Praha: Sefer.
- Černý, R. (2009). Struktura romských obyvatel Moravsko-ostřavská v době první republiky (čeští Romové a Sintové) [The Structure of Roma inhabitants of the Moravian-Ostrava region during the First Republic (Czech Roma and Sinti)]. *Bulletin Muzea romské kultury*, 18, 156–162.
- Davidová, E. (2009). Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém půlstoletí v důsledku poválečné migrace a asimilačních tlaků v 50.–80. letech 20. století [Intergenerational change: The loss of two generations of the Roma in the past half-century as a result of post-war migration and assimilation pressures between the 1950s and 1980s.]. In M. Jakoubek & L. Jakoubková Budilová (Eds.), *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace* (s. 238–266). Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Felecan, O. (2011). Prenumele țigănești: între antroponime și nume de branduri [Gypsy first names — Between anthroponyms and brand names]. In O. Felecan (Ed.), *Name and Naming. Proceedings of the 1st International conference of Onomastics, Multiethnic Connections in Anthroponymy* (s. 57–68). https://onomasticafelecan.ro/iconn1/proceedings/1_1_06_Felecan_Oliviu_ICONN_2011.pdf
- Felecan, O. (2012). Conformity and nonconformity in Gypsy names. In O. Felecan (Ed.), *Name and Naming: Synchronic and diachronic perspectives* (s. 129–146). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Hanzal, J. (2016). Demografie cikánského obyvatelstva v českých zemích v 17. a 18. století (na základě rozboru církevních matrik) [Demography of the Gypsy population in the Czech lands in the 17th and 18th centuries (Based on an analysis of church registers)]. *Historická demografie*, 40(2), 135–177.

- Horváthová, J. (2002). *Kapitoly z dějin Romů* [Chapters from the hhistory of the Roma]. Praha: Lidové noviny.
- Horváthová, J. (2005). Meziválečné zastavení mezi Romy v českých zemích (aneb tušení souvislostí) [The interwar cessation among the Roma in the Czech lands (or a hunch in the context)]. *Romano džaniben*, 12(3), 63–84.
- Horváthová, J. (2007, 26. říjen). Identita jako jedno z romských traumat [Identity as one of the Roma traumas]. *Romové v České republice* (Český rozhlas). <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23036>
- Hübschmannová, M. (1978). Jste z rodu Antilop, pane Mirgo [You are of the Antelope Family, Mr. Mirga]. *Nový Orient*, 33(9), 276–278.
- Hübschmannová, M. (2003). Nava le Romengere [Names of Roma]. *Rombase — Didactically edited information on Roma*. <http://rombase.uni-graz.at/cd/data/ethn/topics/data/family-names.cs.pdf>
- Javorská, I. (2018). *Význam romské kultury v životě romských dětí* [The importance of Roma culture in the lives of Roma children] [Nepublikovaná disertační práce]. Pedagogická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kárný, M. (Ed.). (1995). *Terezínská pamětní kniha I.* [Terezín Memorial Book I.]. Praha: Melantrich–Nadace Terezínské iniciativy.
- Knappová, M. (2002). *Naše a cizí příjmení v současné češtině* [Our and foreign surnames in contemporary Czech]. Liberec: TAX AZ KORT.
- Knappová, M. (1985). *Jak se bude jmenovat?* [What will the name be?]. Praha: Academia.
- Kohlheim, R., & Kohlheim, V. (2005). *Familiennamen* [Family names]. Berlin: Duden.
- Kotík, A. (1897). *Naše příjmení* [Our surnames]. Praha: J. Kotík.
- Majtán, M. (2014). *Naše priezviská* [Our surnames]. Bratislava: Veda.
- Matúšová, J. (2016). *Německá vlastní jména v češtině* [German proper names in Czech]. Praha: NLN.
- Moldanová, D. (2019). *Naše příjmení* [Our surnames]. Praha: Agentura Pankrác.
- Nečas, C. (1978). Co napovídají příjmení moravských Cikánů? [What do the surnames of the Moravian Gypsies suggest?]. *Zpravodaj Mistopisné komise ČSAV*, 19, 76–78.
- Nečas, C. (1988). Křestní jména českých a moravských Cikánů [First names of Czech and Moravian Gypsies]. *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 29, 59–65.
- Nečas, C. (1994). *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945* [The Czechoslovak Roma in the years 1938–1945]. Brno: Masarykova univerzita.
- Nečas, C. (1999). *Holocaust Romů* [Roma Holocaust]. Praha: Prostor.
- Niesterzczuk, O. (2020). Antroponimia torczynskich romiv [Anthroponymy of the Roma in Torchyn]. Łuck: Teren. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19515>
- Padevět, J. (2018). *Za dráty. Tábory v období 1938–1945 na území dnešní České republiky* [Behind the wires. Camps on the territory of today's Czech Republic in the years 1938–1945]. Praha: Academia.
- Rymut, K. (1999). *Nazwiska Polaków: słownik historyczno-etymologiczny* [Surnames of Poles: A historical and etymological dictionary] (vol. 1: A–K). Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Svoboda, J. (1964). *Staročeská osobní jména a naše příjmení* [Old Czech personal names and our surnames]. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Tlamsová, H. (2020). *Lexikon světem jdoucích: A–K* [Lexicon of nomads: A–K]. Brno: Nakladatelství PhDr. Ivo Šperát.

SUMMARY

PRISONER LISTS OF THE SO-CALLED GYPSY CONCENTRATION CAMPS
FROM THE PERSPECTIVE OF ONOMASTICS

Two concentration camps were established for Roma people in the Protectorate of Bohemia and Moravia in 1942. Roma from Bohemia were deported to Lety and Roma from Moravia to the camp near Hodonín u Kunštátu, before most of them were murdered in the “Gypsy family camp” (*Zigeunerlager*) in Auschwitz II. Birkenau. The lists of prisoners are valuable not only for historians (they were published previously by the historian Ctibor Nečas), but also for onomastics, as they allow us to analyse the naming practise of Czech and Moravian Roma in the pre-war period. There are 325 unique surnames on these lists, with most of them being Czech or German, and they thus demonstrate the connection with the territory and its language(s). The study discusses the most common Roma surnames in Moravia (e.g. *Daniel*, *Holomek*, *Burianský*) and in Bohemia (e.g. *Růžička*, *Janeček*, *Vrba*) as well as the surnames of Sinti living in the Czech borderland regions (e.g. *Winter*). It is shown that the surnames of Roma from Bohemia and Moravia were different due to the historical and social reasons. They were mostly derived from personal names (e.g. *Florián*) and place names (e.g. *Dubský*), they were motivated by the occupation adopted (e.g. *Kovář* ‘smith’) or the character and appearance of the individual (e.g. *Malik* ‘small’). After the war, only 583 of the 4,870 Roma who had been imprisoned returned.

Keywords: surnames, Roma, Gypsy, Sinti, Bohemia, Moravia, WWII, concentration camps